

Vakit Kitapevi

VAKIT Kütüphanesi tarafından çıkarılan ucuz fiyatlı cep kitaplarının numara sırasına isim ve fiyatları:

(Çok ucuz bir fiyatla satılan bu kitaplardan, toptan alıcılara yüzde yirmi teziyat yapılır.)

No.	Kitabın ismi:	Fiyatı
1	Kader	15
2	Olimpiyat oyunları	10
3	Kierans Terras Esrarı	20
4	Yugoslavyada seyahat notları	10
5	Şark Ekspresindeki cinayet	20
6	Etrüsk Vazosu	20
7	Her Memlekette birkaç gün	20
8	Son korsan	20
9	Kafkas hikâyeleri	20
10	Son Ehlisalip muhareheleri	20
11	Futbol kaideleri	10

Fiyatı 12,5 kuruş

Canan-Yıldırım Keç

VAKIT cep kitapları No. 12

Adana Ziraat Amelesi

— Ziraat tetkiklerinden —

Yazan :

Hilmi URAN
Seyhan mebusu

Istanbul — Ankara caddesi
1939

Adana Ziraat Amelesi

— Ziraat tetkiklerinden —

Yazan :

Hilmi URAN
Seyhan mebusu

Istanbul — Ankara caddesi
1939

Adana Ziraat Amelesi

Adananın ziraat hayatında tetkiki ihmal edilemeyecek hususlardan birisi de amele meselesidir. Filhakika her yerde, her mahsul için tetkik ve mütalea edilen istihsal masrafları meyanında amele meselesine temas etmek zaruridir. Fakat Adana gibi büyük mikyasta pamukçuluk yapan ve arazisi daha ziyade büyük parçalar halinde idare ve zerolarunarak âtideki inkişafını da ziraatından bekleyen bir saha için bu zaruret çok daha bariz bir şekilde mütecellidir. Nitekim ziraatımız için her yerde mütedavil sermayenin noksanisi kendisini göstermekte olmakla beraber Adanada bu sermayenin teksifine olan ihtiyaç; başka sahalarla ölçülemeyecek bir derecededir.

Adanada hemen her yerde her mevsim için müsahabe zemini pamuktur. Çiftçi kahvelerinde, akşam toplanışlarında zürra; bitmek tükenmek bilmiyen ihtiyaçları için bu mevzu üzerinde dertleşirler. Pek eski zamanlarda mahdut ve muayyen noktalar etları için bu mevzu üzerinde dertler; ziraatin basatetten sıyrıldığı zamandanberi hududunu genişletmiştir.

Bugünkü Adana çiftçisi pamuk piyasasına olduğu kadar gaz ve benzinin cihan piyasasındaki seyrine de alâkadar olmakta, kredi, kambiyo meselelerini tetkik etmekte ve makinesinin kırırıveren herhangi bir mahalli için şoför ve tamirhaneler üzerinde uzun, uzun şikâyet mevzuları bulmaktadır.

Adana çiftçisi; küçük büyük

traktörleriyle arazilerini ihzar ettikten ve çiftliklerini (TUTMA) tabir edilen daimi ziraat amelesiyle bir müddet idare ettikten sonra; pamukların çapa mevsiminde amele ile kendisini karşı karşıya bulur.

İşte o andan itibaren çiftçi kahvelerinin kesif sigara dumanları bulutlanan havasında çiftçinin mubahasesi o senenin çapa amelesi üzerinde hararetlenir.

Yağmurun azlığı, çokluğu, bankalardan az veya çok para kaldırabilmiş olmanın ehemmiyeti ne ise, ovanın tozlu yollarında, rengârenk kıyafetleriyle beliren amele kabilelerinin o sene tekml zürrarı tatmin edecek bir kemiyet arzedip edemeyeceği de Adana çiftçisi için aynı derecede mühimdir.

Adana ziraat amelesi öteden-

beri şark vilâyetlerinden, Ayn-taptan, Maraştan, Sivastan, Niğ-de ve havalisinden, Kayseriden, Konya cihetinden, Antakya ve Lâzkiyeden gelmektedir. Bunlar hububatın hasadı için orak ame-liyesinde, harman için kızakçılıkta, batozlarda, pamuk çapasında ve pamuk mahsulünü tarlalardan pamuk veya koza olarak devşir - mede istihdam edilirler.

Yirmi senedenberi memlekete giren binlerce orak makinesi bu-gün hemen her çiftçi tarafından sühuletle kullanılabilmekte oldu-ğundan orak amelesi artık nadir olarak aranılmaktadır. Fakat bu-na mukabil hemen on beş sene-denberi pamuk zer'iyatı mühim bir mikyasta inkişaf etmiş oldu-ğundan çapa amelesine olan ihti-yacı da artmış bulunmaktadır.

Binaenaleyh Adana için ehem-

miyeti haiz olan amelesi meselesi daha ziyade pamukların çapası için istenilen ameledir.

Daha şubat bidayetinde küçük büyük kabileler halinde etraftan Adanaya doğru amelesi akımı baş-lar. En müsait bir tahmine naza-ran lâakal otuz bin derecesinde olan bu amelenin şehirde geçire-ceği hayat hakkında, son günlere kadar hiç bir şey düşünülmüş değildir.

Bunlar kısmen şehirde ve Seyhanın öte yakasında, hanlarda misafir kaldıkları gibi, daha zi-yade memleket hastahanesi civa-rındaki kabristanlarda ve yol ke-narındaki boş arsalarda ve açıkta kalırlar. Adanada pamukları çapalama ameliyesi şubatın son haftaları zarfında yer yer, hafif-ten başlayarak pamuk fidanları ve otlar yükseldikçe kızışır ve

hububatın hasadı anları hulül e-derek arpa ve buğday mahsulâtı için de ayrıca ameleye ihtiyaç gö-rüldüğü zamanlarda zürra için a-mele bulmak meselesi en güç saf-hasma girmiş bulunur.

Pamuk tarlalarının senede kaç defa çapalanacağını umumî ve kat'î surette tayin etmek kabil değildir. Çünkü bu; tarlanın iyi işlenmiş olup olmamasıyla, sene-nin kurak veya yağmurlu gitme-siyle alakadardır. Ancak her çift-çinin lâakal dört çapa yaptırdı-ğını kabul etmek doğru bir fikir olabilir. Bazı çiftçilerin malî kud-retleri kısa gelmek dolayısıyla son çapayı yaptırmadıkları ve zarurî bir tevekkülle tarlalarını otlu bıraktıkları vakidir.

Adanada taamül; amelenin pa-zar günü ve bir hafta için tutul-ması merkezindedir. O gün Sey-

han köprüsünün tarafeyn ve civa-rı amelesi ile çiftçiden geçilmez bir hale gelir. Çünkü pazarlık, söz kesimi muamelesi o gün ve orada yapılır; pazarlığını bitiren ve zürra ile anlaşılan amelesi çiftlik yolunu tutar. Binaenaleyh pazar günü öğleden sonra ova yolları Adanadan çiftliklere yollanmış a-melesi kabileleriyle dolar, taşar.

Bunlar o gün akşam üzeri yor-gun, argın — en aşağı bir hafta misafiri olacakları — çiftlik bi-nasına varırlar. O anda çiftliğin en meşgul kapı uşağı (EVDECI) tabir edilen aşçıbaşısıdır.

O; eğer amelesi çoksa kazan de-rununda, azsa (HERENİ) denilen kazandan daha küçük bir kap dahilinde ve ocağın alevli ateşi karşısında mümkün olabilen ihti-mamla amelenin yemeğini ihzar etmiştir. Bir müddet sonra al-

tışar kişilik karavanalar içinde amelenin orbası ve ekmeği dağtırılır. Birkaç saat sonra da artık amele — iftlik sahibi tarafından kendilerine ikram edilen hasırlar üzerine uzanmış, irili, ufaklı hemen her nevi hayvanatı ehliyenin, zaman zaman birbirlerine karışan sadaları ve anlarından çıkan sesler arasında — kaygısız bir uykuya dalmış bulunur.

Amele; sabahın mahmurlukları içinde ve horoz seslerine karışan çiftlik tutmalarının ameleyi bir an evvel işe gndermiye matuf bağırışları arasında gündüzün yorgunluklarını bütün bir gece üzerinde uyurttukları hasırlarını terkederek pek kısa devam eden bir iş hazırlığını ve göz kapaklarının yapışkanlığını gidermekten ibaret olan, sabah

tuvaletini müteakip tarla yolunu tutar. Bu suretle daha güneşin ilk işıkları ile birlikte de işe başlamış bulunur. Akşam gurusu ba yakın bir zamana kadar devam eden mesai müddeti zarfında ameleye dört defa istirahat verilir. Bunun birisi işe başladıktan hemen bir saat sonradır ki, buna (KAHVALTİ SOLUĞU) derler.

Bir eyrek saat devam eden bu soluklanma arasında tekmiil amele körpe pamuk fidanlarının iptisamı arasında, kazmaları kucaklarında olduğu halde, tek bir somundan ibaret olan kahvaltılarını yaparlar.

Kuşluk vakti verilen ve pilav yemeğe mahsus olan istirahata da (PILAV SOLUĞU) tabir ederler ki, bir saat imtidat eder. Oğle vakti verilen ve iki evvelkiler gibi

yemek yemeğe mahsus olmayıp, yalnız oturarak dinlenmeyi istihdaf eden bir saatlik bir molaya da (Gt soluğu) denilmektedir.

Amelenin oğleden sonra, ayran veya hoşafla birer somundan ibaret olan oğle yemeği için de (OĞLE EKMEĞİ) namı altında üç çeyrek saat devam eden bir istirahati vardır. Bu dört istirahat devresi haricinde bir de ikinci vakti (ÇAKAL SOLUĞU) denilen, bir istirahat müddeti varsa da bu; daha ziyade namaz kılmayı ve hafifçe dinlenmeyi temine hâdim olup beş dakikaya inhisar ettiğinden ve amele bu müddet zarfında kazmasından da ayrılmadığından bunu hahik bir istirahat müddeti adetmek doğru olamaz.

Amele; heyeti umumiyesi kendisine — bütün bir günün didin-

mesi arasında —  saatlik bir istirahat bahşeden solukları ilişilmez bir hak olarak tanır ve vakti gelince ilerinden birisi soluklanma zamanının hllne bir tebşir olmak üzere (AF) kelimesini yüksek bir sesle (AFİ) seklinde bağırır. Bu tebşir tekmiil amelenin hemen kazmalarını bırakmasına ani bir tebşir yapar ve amele kızgın bir güneş altında çalışmaktan mütevellit sızılarını yere sapladıkları kazmalarının gölgesinde dinlendirir; çünkü tarlalarda hiçbir ağaç yoktur.

Amelenin istirahat devrelerine olan iştiyaklarına ve onun hiç bir dakikasına ilişilmesini arzu etmemelerine mukabil çiftlik sahipleri de amelenin istirahat devresi haricinde aylak durmasına hiç tahammül edemez. Birer bey-

gir veya öküz sırtına iliştirilen tekerlekli su fıçıları, en mühim bir ağırlık olarak, ameleyi adım adım takip eder.

Ameleden ziyade çiftlik sahibi merbut bir hizmetçi; en büyük dirayetini su isteyen amele-yi derhal tatmin etmek ve bu vesile ile amelenin zaman zayi etmesine meydan bırakmamak hususunda gösterir. Sucunun bu işi bihakkın başarabilmesi, çiftlikte kendisine feyiz ve terakki vadeden ve övünülebilen muvaffakiyetlerden addolunur.

Amelenin sık, sık küçük, büyük abdest bozunu da çiftlik sahibinin hiç hoşlanmadığı ve hattâ gayız duyduğu kısımdır.

Üç saatlik istirahat vakfeleri haricinde lââkal on ve hattâ on bir saat çalışan amele için akşam iş bırakma zamanı pek kıymetli-

dir. Onun için tek mil ziraat amele-si Adana'da bunu aynı merasimle karşılar ve vakti geldiğinde hepsi birden şu duayı okur:

"Akşama hürmet, sabaha niyet, kolumuza kuvvet, ağıza devlet, kesemize bereket, kör şeytana lânet, bir daha lânet, bir daha lânet, İbrahim Paşaya rahmet, Peygambere salâvat..."

Hep bir ağızdan söylenen bu düanın son kelimesi olan (SALÂVAT) ; daha yüksek bir sesle mümted bir şekilde talâffuz edilerek kazmalar hep birden bırakılır ve o anda kendilerine iyi bir istirahat vadile gülümser gibi görünen çiftlik binasına avdet edilir.

Akşam duasında amelenin İbrahim Paşaya rahmet okuması (1250) tarihinden kalma inziba-

tî bir tedbirin, minnetini elân hürmetle yad etmekten ibarettir. Vaktiyle Adananın pazarı salı günü imiş ve amele çiftliklerde çarşamba günü işe başlayarak pazartesi günü akşama kadar çalışır, o suretle haftalığına istihkak kazanırmış.

Halbuki o gün akşam üzeri çiftlikten çıkıp şehre varabilmek geceleyin yollarda kalmayı ve yol yürümeyi icabettirmiş; bir çok uygunsuzlar da bu vaziyetten istifade ederek amelenin, kadınlarına, mallarına tecavüz edermiş. Mısırlı İbrahim Paşa, o tarihte bu mahzurun önüne geçmek için amelenin pazartesi günü ancak öğleye kadar çalışmasını ve fakat buna mukabil haftalıklarından bir şey kesilmemesini emrederek ameleyi geceleyin yollarda tecavüze uğramaktan

kurtarmış ve gurutandan mukaddem şehre gelebilmeyi temin etmiş. Amele işte bu lütfün minnetini hâlâ bilerek, bilmeyerek yad etmektedir. Bilâhara Adananın pazarı pazar gününe intikal etmiş olduğundan amelenin öğeye kadar çalıştığı gün şimdiki halde cumartesidir.

Yine bu emniyetsizlik devrinde kalma bir itiyat olarak amelenin haftalığı çiftliklerde verilmez. Bu ücretin pazar günü sabahleyin şehirde tesviyesi usuldendir.

Şimdiki halde Adana Ziraat amele-si pazartesi günü işe başlayarak beş buçuk gün çalışmakta ve ücretini haftalık olarak almaktadır. Binaenaleyh amele cumartesi günü öğleyin çiftlikten ayrılır.

Hiç çalışmadığı pazar günü
F: 2

nün akşam yemeği ile cumartesi günü öğle yemeği çiftlik sahibi ne aittir.

Ameleye çiftliklerde sabah-leyin (SOMUN) denilen bir ek-mek verilir. Bu; kırma undan ya-pılmış kepeği fazlaca, fakat lez-zetli bir ekmektir; azamî iki yüz gram kadar sikleti vardır. Kuş-luk vakti yine bir somunla kara-vanalar içinde pilâv verilir; ame-leye verilmekte olan pilâv bulgur dan, yarmadan, dögmeden sade yağı ile pişirilir. Amele bunu; yine çiftlik sahibi tarafından te-darik edilen tahta kaşıkla yer. Öğleyin ayran veya hoşafı her ameleye yine birer somun veri-lir. Akşam üzeri amelenin hemen sureti umumiyede yemeği (YAR-MA) denilen buğday kırmasın-dan hazırlanmış çorba ile birer somundan ibarettir.

Bazı çiftlik sahipleri çiftlikleri bahçesinde kabak, fasulye gibi sebze de yetiştirerek bu umumî iase programında, ağız çeşnisi değıştirme kabilinden, bazı de-ğışiklik yaparlar.

Senevi otuz, kırk bin kişilik mühim bir kütle teşkil eden Ada-na ziraat amelesi eskidenberi kendisine mahsus teşkilâta ma-likdir ve bunlar geldikleri yer-lerden münferiden hareket etmiş değışiklerdir.

Amele; küçük, büyük kafileler halinde (ELÇİ BAŞI) denilen kimselerin emir ve kumandası altındadır. Elçi başlık hususî bir meslektir.

Onun kendisine mahsus vasıf-ları, imtiyazı, hakkı ve vazifesi vardır. Bunlar, para kazanmak isteyen ve bulunduğu mahalde geçinemiyen kimseleri toplayıp

mevsiminde amelelik etmek üze-re Çukurovaya kadar getirirler ve bu yüzden geçinirler.

Elçi başların sureti zahirede kazancı, çiftlik sahibinden o haf-ta her ameleye verilen miktarın iki misli derecesinde haftalık al-maktan ve amelenin, beherinden de yüzde beş istifade etmekten ibarettir. Fakat halen hiçbir el-çi başı bu kazanç ile iktifa etme-mektedir ve elçi başılar amele ile zürra arasında mutavassıt mevkiinde oldukları için her iki sınıftan da vaziyetin icabına ve müsaadesine göre azamî derece-de istifade temin eylemektedir-ler. Bunun içindir ki, elçi başıla-ra karşı gerek amele ve gerek zürra aynı derecede hoşnutsuz-luk izhar ederler. Zürra çiftliği-ne ögtüreceği amelenin pazarlı-ğını elçi başılarla yapar ve haf-

talık tutarını elçi başıya tesviye eder; amele istihkakını elçi başı-dan alır.

Elçi başılar amelenin kadın veya çocuk olan kısmı için de zürradan tam amele haftalığı a-lırlar; fakat bunların istihkakını tamam olarak tevsiye etme-meyi itiyat edinmişlerdir; ace-zeden olan bu kısım da esasen elçi başı tarafından siyanet edil-dikleri kanaatle kendilerine ne verilirse ona razı olarak şikâyet etmezler.

Elçi başılar bu suretle de ken-dilerine bir kazanç yolu temin etmek isterler.

Zürra tarafından ameleye ih-tiyaç ziyadeleştiği ve amele de az olduğu haftalarda zürra ne ka-dar endişeli olursa, elçi başılar da o kadar keyiflidirler. Çünkü öyle zamanlarda amele bulama-

yıp da tarlasının ota boğulmasından korkan, zürra amele ücreti olarak fazla bir meblâğ tesviyesini kabul etmekle beraber hediye namı altında elçi başlarına muzayaka derecesine göre, artan mebalîğ verirler ve bu suretle elçi başları tatmin ve iknaa çalışırlar.

Halbuki vaktiyle, ziraatin daha bu kadar inkişaf etmediği zamanlarda amele ihtiyaca nazaran fazla geldiği cihetle elçi başları söz verdiği miktardaki ameleyi ertesi günü mutlaka sevk edeceğine teminat olmak üzere zürraa pazar günleri para ve saat bırakırlarmış ve eğer ertesi günü amele gelmiyecek olursa zürra tarafından (TUTU) denilen bu mebalîğ ve eşyanın iadesi icabetmezmiş.

Ziraatin inkişafı ve ameleye

olan ihtiyacın artması bu usulü ve taamülü değiştirmiştir.

Şimdiki halde zürra ameleye teminat iraesine çalışmakta, bu cümleden olarak amelenin haftalığı daha evvelden amelenin emmin addeylediği bir mahalle depo etmekte ve hattâ bazan haftalığı peşin tesviye iztirarında kalmaktadır. Elçi başları çapa mevsiminde Adanaya gelecek ameleye kısm nakden ikrazatta buldukları gibi aynıyatta verirler. Bu; hem amelenin bu suretle kendilerine bağlı kalarak ilkbaharda başka tarafa savuşmamasını, hem de aynı veya nakdi ikrazata mukabil ameleden yüksek faiz istifasını temine hâdim bir tedbirdir. Elçi başları yalan, yanlış erkam ile amelenin deynini kabartmakla beraber bilhassa aynıyat bedellerini amele-

ye daima yüksek göstermek ve ameleden - hududunu mukrizin insaf ve mürüvveti tayin edebilen - faiz almak suretiyle müte-neffi olurlar. Amele bütün bu çapraşık faiz hesaplarıle kaba-ran deyinlerini yazın ödemeğe çalışır ve ekseriya vaki olduğu gibi borç gelecek seneye devredilecek olursa faiz hesapları da basitten mürekkebe intikal eder; artık içinden de çıkılmaz olur.

Elçibaşları; ameleye kış zamanında ikrazatta bulunmak için bazan zürradan da nakdi muavenet temin ederler. Ancak bu takdirde elçi başları zürraa karşı serbestisini ve istiklâlini kayıt altına koymuş olacağı için elçiler bundan mümkün mertebe ihtiraz ederler.

Ziraat amelesinin bir kısmı ku-

mar müptelâsıdır ki, bu iptilâyı da Elçibaşları körüklemekte ve çünkü oyun oynayan ameleden kendilerine (MANA) namile bir hisse ayırmak suretiyle menfaat temin etmektedirler.

Çiftliklerde Elçibaşılara hususi bir hürmet gösterilir. Bunlar ameleden ayrı yatarlar; çiftlik kâhyası ile birlikte yemek yerler. İş esnasında çalışmazlar; yalnız ameleye nezaret ederler. Tarlada çalışan bir amele kafilesi içinde başında şemsiyesiyle, elinde kırbacıyla ve ekseriya göbeğine kadar uzanan gümüş saat kordonile Elçibaşları ayırdetmek pek kolay olur.

Pamukların toplanması amelesi daha ziyade yerli amele tarafından yapılır. Karsantıdan, Karaisalıdan, Sırkımtı ile Kars ve Elbistan havalisinden bu mak-

satla amele geldiği de vakidir.

Yerli amele pamuk dercinde a-ilece çalışır; kendilerine mesaile-rine mukabil (10 - 11) çekide bir çeki koza verilir. Yalnız Mısır kozası tabir edilen ve kozalar ü-zerinden elle pamuk olarak alın-an mahsul için ameleye ücret-leri nakden tesviye edilir. Bu ücret batman başına (10 - 15) kur-ruştan ibarettir.

İyi bir amele günde (8 - 10) batman pamuk dercedebileceğine göre bunlar da günde azami yüz elli kuruş kazanabilirler.

Pamuk ve koza derci ameliye-sinde ameleye çiftlik sahibi tara-fından yemek verilmez.

Hububat için harman zama-nında istihdam edilen kızak a-melesine yemek vermek mutattır. Bu kabil amelenin hayvan-ları için o hafta çapa amelesine

verilen ve (OT HAFTALIĞI) ta-bir edilen haftalık derecesinde bir meblâğ verildiği gibi kendi-lerine de bundan biraz ziyadece olan (ORAK HAFTALIĞI) ve-rilir.

Harman makinelerinde çalışan amelenin yevmiyesi ise bütün bu miktarlardan daha fazladır.

* * *

Adana ziraat hayatında bu mu-vakkat amele haricinde istihdam edilen daimi amele var ki, bunla-ra (TUTMA) tabir edilir. Bu a-mele (KIŞ TUTMASI), (YAZ TUTMASI) namı altında ikiye ayrılır.

Kış tutmaları teşrinevvelin on üçünden, yani rumi teşrinevvel bidayetinden mayısın on üçüne kadar yedi ay müddetle istihdam edilirler. Bunlar çiftlikte kabul ettikleri vazifeye göre (Çiftçi ö.

küzcü, arabacı, tapancı, tanacı, hergeleci) gibi namlarla çağır-ırlar; hepsi de çiftçibaşının em-rindedirler.

Kış tutmalarına senevi yüz li-ra kadar ücret verilmekte ve bir çizme ile don gömlekten ibaret melbusatı da işesi gibi çiftlik sahibine ait bulunmaktadır.

(EVDECI) denilen çiftlik aş-çıları ile arabacılara diğer tut-malardan yirmi, yirmi beş lira kadar fazla bir ücret verilir.

Yaz tutmaları daha ziyade mu-vakkat addedilen ve ekseriya ken-dilerine haftalık tesviye edilen a-meledir.

Kış tutmalarına çiftlik sahipleri tarafından altı batman ka-dar pamuk tohumu da zeredilir. Ve bu yerin hasılatı tutmalara ait olur ki, bunun ismine (ŞE-KERE) derler .

Gerek tutmalara ve gerek çift-çi başıya (ŞEKERE) itası zeva-le mütemayildir. Halen çiftlik sahipleri ya umumî hasılattan muayyen bir miktarı aynen ver-mekte veyahut ayniyat olarak verilegelen miktarı da bedele tah-vil ederek senevi ücreti bu su-retle tayin ve tesbit eylemekte -dirler.

Düğün süren amele; sürdükle-ri harmanda hasıl olacak mah-sulün yüzde onunu alır; başkaca hayvan başına da bir emek bede-li istifa eder; bunun miktarı da —nısfı arpa ve nısfı diğeri buğ-day olmak üzere — (10 - 15) ki-lo kadar hububattan ibaret olur. Düğencilerin işesi çiftlik sahi-bine ait olduğu gibi bunların hay-vanlarına da beş günde bir kile arpa itası mutattır.

Adana ovasına pek çok batuz

girmiş olmasına rağmen hasılatın büyük bir kısmı, bilhassa küçük mikyastaki zeriyaatın müstahsalâtı eski usulde kaldırılmaktadır.

Yabacılara mahsulün yüzde beşi verilir; bunların işçeleri de çiftlik sahibine aittir.

Adanada bilhassa mühim bir kemiyet arzeden çapa amelesi ile zürra arasında tahaddüs edilecek ihtilâfatın hal ve faslı zürra ile amele arasındaki münasebetin en ehemmiyetli safhası olan mesai ücreti meselesinin her iki tarafın hukukunu kâfil bir şekilde tanzimi vazifesi evvelce (AMELE KOMİSYONU) namı altında müteşekkil bir komisyona aitti. Son zamanlarda tatbiki gevşemiş olan bu komisyonun altı azası, bir de reisi vardı. Reisi, Ziraat Odası tarafından intihap

edilir, hükûmeti mahalliyeye memuriyeti tasdik olunurdu.

Azadan ikisi ziraat odası tarafından, diğer ikisi amele mümessili olmak üzere lâakal on beş (Elçibaşı) tarafından intihap ve birisi jandarma zabiti, diğer polis komiseri olmak üzere mütebaki ikisi de hükûmet tarafından tayin olunurdu.

Komisyonun reisi muvazzaf olup azaya da her içtima için hakkı huzur verilmekteydi.

Komisyonun mesaisini tanzim ve tesbit eden talimatname mucibince her ziraat amelesi küçük bir bedel mukabilinde komisyondan bir hüviyet varakası almak ve bunu icabında zabıtaya göstermek mecburiyetindeydi.

Yine talimatname mucibince Elçibaşılar da ayrıca hüviyet varakası istihsal edecekler ve ame-

lenin ücretlerini zimmetlerine geçirmeyeceklerine dair komisyonu temin edecekleri gibi, bir haftalık mesailerini hakkında da komisyona malûmat vermekle mükellef bulunacaklardı.

Talimatname; mevcut taamüli nazarı itibara alarak amele nin haftanın kaç gününde, kaç saat için çalışacağını ne suretle işe ve ibate ve lüzumunda tedavi edileceğini tayin etmekte ve ücret hususunda ameleyi kadın, erkek ve çocuk olarak tasnif ettiği gibi, çalışacak mahallin uzaklığına ve yakınlığına göre ayrı ücret itası esasını kabul etmekteydi.

Talimatname; ihtiva ettiği esaslar itibariyle zürra ve amele nin hukukunu kâfil bir şekilde tanzim edilmiş olup yalnız daha ziyade ücret tayinine ait olan ko-

misyon mukarreratı çok defa tatbik edilmemekte ve bilfarz komisyonun bir hafta için tayin ettiği ücreti dört lira iken zürra ameleye o hafta beş, altı ve hatta yedi lira haftalık vererek kendilerini çalışmaya ikna edebilmekteydi.

* * *

Adana, pamuk ziraatine salih olan arazisinin hepsini henüz işleyebilmekte değildir. Maamafih memlekete büyük mikyasta girmekte olan hafriyat makineleri arazi ihzarını teshil etmekte ve halkın istihsal kudreti ve binnetice işlenen arazi sahası seneden seneye artarak amele ihtiyacı ziyadeleşmektedir.

Binaenaleyh bilhassa çapa amelesi için şimdiden bir tedbir ittihaz edilmediği takdirde Adana pamuk zeriyaatı daima amele

nin miktarile mütenasip ve onunla mukayyet bir ittisa peyda edebilecek, inkişafı için amele mahdudiyetini karşısında nakikî bir engel olarak bulacaktır.

Halbuki yakın bir âtide Adanın şimdiki ameleyi de bulamıyacağı ve tedarik edebileceği miktar için yüksek ücret tediyesinde kalacağı muhakkaktır. Çünkü bugün Çukurovaya amele gönderen sahalarda işler inkişaf ettikçe artık o havaliden üç, beş kuruş kazanmak için şimdiki gibi amele akını vuku bulmayacaktır.

Bu itibarla Adana ziraatının inkişafı tedbirleri arasında amele işini düşünmek ve bunun için de tedbir almak icap eder.

Bir amele Kanununun bu meseleyi halledeceğini zan ve iddia edenler var ve böyle bir kanun

da hükümetçe Meclise teklif edilerek üzere. Fakat bizce bunun de tatbik edilebilecek olan amele komisyonu talimatnamesinin icra sahasında kanunî müzaheretten mahrumiyeti bir noksan sayılsa ve amele komisyonu kararlarının her halde icra edilmesi temin edilse de meseleye halledilmiş nazarıle bakılamaz. Gerçi amelenin sıhhatini, işe ni mevzuu bahseden ahkâma, mesai saatlerinin tayin ve tahdidi ve amelenin inzibat ve asayiş noktaî nazarından tabi olması icap eden kanunî kayıtlara ve buna benzer hususlara âcilen ihtiyac var ve amelenin her an Çukurovada zehirlenen sıhhat ve hayatına memleketin yüksek menafii daha fazla tahammül etmemelidir. Fakat zürra nazarında meselenin en mühim noktası iş.

tihsalin maliyet bedelini düşürmek için mümkün olduğu kadar ucuz amele bulabilmek keyfiyeti olup işin bu cihetini ise kanunla halletmek mümkün değildir.

Adanada nüfus teksifi bir gaye ittihaz edilmekle beraber amele meselesinin halline doğru gidilmiş olmak için biz çapa makinelerini tamim etmek ve zeri-yatın mibzerlerle yapılmasını temin eylemek icap eder kanaatindeyiz.

Çapa makinelerini kullanmak, binaenaleyh zeri-yatı mibzerlerle yapmak, Adana zürra için ihtiyar arzuya ve keyfe tabi bir mesele olmayıp, hakikî bir zaruret icabı olduğu ve bu zaruretin seneden seneye tazyikini arttırmak istidadında bulunduğu düşünülecek olursa sahaya en

müsait ve en kullanışlı olan mibzerlerle çapa makinelerinin hemen kabul ve tatbiki suretiyle pamuk zeri-yatının inkişafına doğru yürümek lüzumu tezahür eder. Bu; bizce üzerinde tereddüt edilemeyecek bir meseledir.

SON